

Korte bijdrage Symposium ds. G. Boer – dr. J.B. ten Hove

Het symposium is georganiseerd door het Hersteld Herv. Seminarium en heeft plaats gevonden vrijdag 20-1-2023 te Lunteren.

Thema symposium: Ds. G. Boer als (zacht)moedige herder

Allereerst mijn dank voor de uitnodiging om een (bescheiden) bijdrage te leveren aan het symposium van het Hersteld Hervormd Seminarium, gewijd aan de blijvende betekenis van ds. G. Boer (geboren 27-3-1913, overleden 17-1-1973).

Het is niet mijn bedoeling om in mijn bijdrage polariserende opmerkingen te maken, gezien de vele gevoeligheden met betrekking tot dit symposium. Ik heb er daarom voor gekozen om mij te concentreren op de geestelijke betekenis die ds. G. Boer voor mij persoonlijk heeft gehad, en nog heeft als Hervormd predikant in de Protestantse Kerk in Nederland.

Mijn persoonlijke herinneringen aan ds. G. Boer zijn in zekere zin indirect. Ik was immers nog geen drie jaar toen hij overleed. Toch kun je in meerdere opzichten van hem zeggen dat hij nog leeft nadat hij is gestorven. Een levend voorbeeld hiervan is het symposium van vandaag.

Zelf kwam ik hem bij wijze van spreken voor het eerst tegen in de Utrechtse collegebanken bij prof. Graafland. Toen wist ik nog niet hoe ds. Boer en prof. Graafland met elkaar de degen hebben gekruist. Wel merkte ik bij prof. Graafland een diep respect voor hem, ondanks verschillen van inzicht. Veelzeggend is het feit dat hij in 1988 een collegereeks heeft gewijd aan de briefwisseling tussen ds. Boer en prof. Berkhof. Hierin gaat het immers over het hart van het gereformeerde belijden, en daarmee volgens zowel Boer als Graafland, ook over de kern van het christelijke geloof.

Omdat deze briefwisseling in andere bijdragen al aan de orde is gekomen, beperk ik me tot andere herinneringen aan de erfenis van ds. Boer. Toen ik in mijn studietijd pastoraal werker werd in de Hervormde Gemeente te Amstelveen, kreeg ik daar een boeiende doopbrochure onder ogen. Het was een 'gulden boekje', geschreven door ds. G. Boer. Voorzien van een voorwoord door de kerkenraad werd het gebruikt voor het dooponderricht. Later, toen ik zelf predikant was geworden, heb ik er herhaaldelijk dankbaar gebruik van gemaakt. Al zou je het taalgebruik enigszins gedateerd kunnen noemen, van blijvende betekenis zijn de grondlijnen die hierin worden getrokken inzake verbond, verkiezing en het sacrament van de Heilige Doop. Praktisch en pastoraal bewijst ds. Boer zich hier als herder die zich verantwoordelijk weet voor de kudde.

Hoe doet hij dat concreet? Na een felicitatie aan de doopouders stelt hij de vraag van wie hun pasgeboren dopeling eigenlijk is. Duidelijk stelt hij dat onze kinderen niet van ons, maar van de HEERE zijn. Daarbij citeert hij Jesaja 43:1: *'Gij zijt van Mij.'* Vanuit deze oudtestamentische tekst trekt hij de lijnen door naar de christelijke gemeente. Hier ligt voor hem de kern van het verbond: *'Ik ben de HEERE, uw God.'* Wel benadrukt hij meteen dat niet alleen de belofte, maar ook de eis essentieel is voor het verbond. Daarbij verzet hij zich enerzijds tegen een verbondsautomatisme waarin alleen de beloften van het verbond ter sprake komen. Anderzijds ziet hij het gevaar van een verbondsvisie die onder de beheersing van de verkiezing staat, waardoor de verbondsbeloften verschrompelen tot een lege huls. Beide fronten zijn alles behalve verleden tijd, en hierin lijkt ds. Boer me als herder van de kudde een betrouwbare gids.

Over de doopbrochure is nog wel meer te zeggen. Ds. Boer windt er geen doekjes om dat wij met onze kinderen in zonde ontvangen en geboren zijn. Uit de gekozen verwoording is af te leiden dat hij zich realiseert dat deze Bijbelse waarheid de doopouders kan ergeren. Wat

dat betreft is het klimaat in de kerk er niet beter op geworden. Illustratief is de column in het RD van Bart Jan Spruijt op zaterdag 7 januari, waarin hij signaleert dat ook degelijke moeders uit reformatorische kring innerlijke weerstand voelen bij het overbekende kindergebed: *'Schoon mijn zonden vele zijn, maak om Jezus' wil mij rein.'* Als we dan luisteren naar het herdershart van ds. Boer, dan proeven we zijn bewogenheid. Profetisch spoort hij aan om ook in dit opzicht geen water bij de wijn te doen, maar na te spreken wat de Heilige Schrift ons leert, ook als het gaat over onze schuld en de radicaliteit van onze verlorenheid.

Omdat we vandaag bijeen zijn op een symposium dat is georganiseerd door het Hersteld Herv. Seminarium lijkt het me belangrijk dat er ook aan kritische reflectie op wetenschappelijk niveau wordt gedaan. Daarom leg ik in dit korte statement de vinger bij iets opmerkelijks in de doopbrochure. Ondanks de inzet met Jes. 43:1 schrijft ds. Boer verderop ergens dat de kinderen op het erf van het verbond worden geboren. Ik kan wel begrijpen wat hij hiermee bedoelt, maar deze buiten-Bijbelse uitdrukking lijkt me niet geheel congruent met de rest van de brochure. Daar wordt immers ronduit beleden wij en onze kinderen in het verbond worden geboren, en dat de verbondsbeloften al voor de verbondskinderen gelden, feitelijk al voordat de eigenlijke doopbediening plaats heeft. In de lezing die hij 27-10-1956 op de Bondsdag van de Bond van Ned. Herv. Mannenverenigingen op GG heeft gehouden over het thema 'Verbond en prediking' is deze inconsistentie niet meer te vinden. Op geen enkele wijze spreekt ds. Boer nog over geboren worden op het erf van het verbond. Helder betoogt hij, met verwijzing naar Calvijn, dat de HEERE het verbond heeft opgericht met heel het verbondsvolk. Expliciet zegt hij dan: 'Nooit vinden we de gedachte in het OT dat bepaalde jongens en meisjes niet tot het volk des Verbonds worden gerekend.' Wel snijdt hij op de hem kenmerkende wijze meteen de pas af van eventueel verbondsautomatisme. Hartstochtelijk bindt hij juist vanuit het verbond de noodzaak van geloof en bekering op het hart van de verbondskinderen (p. 23-24). In het verbond gaat het er immers om dat het niet bij woorden blijft, maar dat het verbond gestalte krijgt in de verborgen omgang met de God van het verbond.

Nog even over de doopbrochure. Royaal komen de verbondsbeloften van de drie-ene God aan de orde, aan de hand van het doopformulier. Ook schrijft hij: 'In de doop wordt u er heel in het bijzonder van verzekerd dat Christus en al Zijn weldaden u toekomen en voor u gelden' (p. 9). Verderop komt ook de verbondswraak aan de orde. Indringend spreekt ds. Boer de doopouders aan op de verantwoordelijkheid die zij hebben voor hun kinderen, in het bijzonder met betrekking tot hun behoud. Daarbij geeft hij concrete adviezen voor de christelijke opvoeding, niet in het minst om hen trouw mee te nemen naar Gods huis, onder de verkondiging van het Evangelie.

Met de verwijzing naar de verkondiging van het Evangelie kom ik bij het laatste wat ik wil zeggen over de blijvende betekenis van ds. Boer voor de kerkelijke praktijk in onze tijd. Ds. Boer is als herder allermeeest een profetische prediker met hart voor de kudde. Zo heb ik hem ook 'gehoord', voor het eerst toen ik predikant was in Ooltgensplaat. Een gemeentelid had hem nog persoonlijk meegemaakt als herder en leraar in Zoetermeer. Via hem kreeg ik talloze prekenbandjes die door een godvrezende vrouw in de gemeente werden gekopieerd. Het waren vooral preken over de Heidelbergse Catechismus die veel voor mij persoonlijk hebben betekend. Overigens kon ik toen nog niet vermoeden dat ik later geroepen zou worden in een van de gemeenten die ds. Boer zelf heeft gediend, Katwijk aan Zee. Nog minder kon ik toen bevroeden dat we dezelfde pastorie zouden bewonen, een pastorie waar als het ware de geur nog hing van illustere voorgangers en voorbeelden in de ambtelijke dienst zoals ds. G. Boer.

Inzake de prediking heb ik lang geleden een A-4tje gekregen dat op een of andere wijze afkomstig is van ds. Boer. Het opschrift luidt: 'Hoe moet de prediking zijn?' Ik heb dit kleine

document in alle gemeenten die ik heb mogen dienen gebruikt voor de bezinning op de prediking in de kerkenraad. Kort en krachtig trekt ds. Boer grondlijnen voor de prediking. Hij schrijft bijvoorbeeld: 'Het gaat niet om de (vleselijke) vraag: Hoe vindt u dat er gepreekt moet worden, maar om de (geestelijke) vraag: Hoe vindt U dat er gepreekt moet worden.' Ook in dit beknopte overzicht benadrukt hij dat het gaat om de uitleg en de toepassing van Gods Woord, zonder dat het Woord wordt aangepast aan de smaak van mensen. Het hart van de prediking is altijd Christus, waarbij de Christusprediking wordt betrokken op de dienst van de verzoening en op de levensheiliging.

Wat betreft de prediking heeft ds. Boer herhaaldelijk gehamerd op de noodzaak van grondige studie. Deze Schriftstudie heeft hem soms ook tot andere inzichten gebracht. Een voorbeeld is de manier waarop hij schrijft over de verzegeling met de Heilige Geest. In een preek over Efeze 1:13 (in: Genade voor genade, 5 juni 1964; zie ook de artikelen over de Heilige Geest die in dezelfde periode zijn geschreven) beschrijft hij de verzegeling met de Heilige Geest als een geestelijke ervaring die nadrukkelijk wordt onderscheiden van het tot geloof komen, vermoedelijk onder invloed van zijn vroegere leermeester ds. I. Kievit. Of alle ware gelovige deze geestelijke ervaring (moeten) hebben, laat hij in het midden. In plaats daarvan concentreert hij zich op het verlangen naar het verzegelende werk van de Heilige Geest in hart en leven. Wanneer hij enkele jaren later een meditatie schrijft voor Theologia Reformata (juni 1972) is er sprake van voortschrijdend inzicht, mijns inziens op grond van verdere Schriftstudie. Nu schrijft hij ronduit: 'Alle kinderen Gods hebben de Heilige Geest ontvangen als een zegel en een onderpand van de hemelse erfenis ... Maar het bezit van de Heilige Geest garandeert nog niet het vervuld zijn met de Geest.' Hier identificeert hij het zegel met de Heilige Geest Zelf, en betreft hij de verzegeling op alle gelovigen. Wel merk je nog hetzelfde verlangen naar meer van Gods Geest. Alleen betreft hij dit verlangen niet meer op de verzegeling, maar op de vervulling met de Heilige Geest (Efeze 5:18). Ongetwijfeld was hij zich ervan bewust dat hij hier afweek van de inzichten van ds. Kievit. Daarom is dit mijns inziens een voorbeeld waaruit blijkt dat ds. Boer de gehoorzaamheid aan Gods Woord wilde stellen boven het navolgen van mensen, zelfs als het een gerespecteerde geestelijke vader betreft. In dit zoeken van geestelijke vrijheid in onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan Gods Woord blijft hij een voorbeeld.

We gaan nog even terug naar het A-4tje over de prediking. Kernwoorden die ds. Boer noemt, zijn: Schriftuurlijk-bevindelijk (en niet andersom), Christocentrisch en trinitarisch, ontdekkend, vermanend en onderscheidend, pastoraal en vertroostend, actueel en concreet, eenvoudig en begrijpelijk, zowel 'melk' als 'vaste spijs'. In hoofdlijnen samengevat: de ene Naam, de twee wegen, de drie stukken en de vier staten. Op karakteristieke eigen wijze schrijft hij hierover: 'Zij vormen de telkens terugkerende ondertonen, maar de melodie van de tekst voert telkens de boventoon.' Dit A-4tje heeft in de praktijk al vaak zijn waarde bewezen. Hier wordt immers op Bijbels-gereformeerde wijze leiding gegeven aan de bezinning op de prediking.

Predikanten hoeven als vanzelfsprekend geen kopie van ds. G. Boer te zijn. Wel mogen we dankbaar gebruik blijven maken van de geestelijke wijsheid die hem was geschonken als *Verbi Divini Minister*, en als herder en leraar van de gemeente van Christus.

Ik dank u voor uw aandacht.

Aanvulling naar aanleiding van de forumdiscussie

Tijdens de forumdiscussie kwam ook de kerkelijke kwestie ter sprake. Daarbij werd gerefereerd aan een verwijt van prof. Berkhof richting ds. Boer, namelijk dat er volgens hem wel plaats is in de kerk voor wat ds. Boer beweegt (lees: de Gereformeerde Bond), maar dat er in

de kerk die ds. Boer zou begeren geen plaats is voor wat prof. Berkhof beweegt (lees: de midden-orthodoxie). Deze opmerkingen hebben betrekking op de visie op de verschillende modaliteiten en/of de pluraliteit in de kerk waarbinnen ds. Boer levenslang herder en leraar is geweest. In dit verband heb ik uitgelegd hoe ds. Boer ook in dit opzicht voor mij een richtinggevende voorganger is geweest, en nog is. In zijn reactie richting prof. Berkhof maakt ds. Boer duidelijk dat het hem niet gaat om het verdedigen van een eigen plekje, laat staan van modaliteiten of pluraliteit in de kerk, maar om het alleenrecht van Christus in heel de kerk. De kerk is immers niet van mensen of modaliteiten, maar van Christus. Daarom heeft alleen Hij wettig recht op heel de kerk, en daarom heeft alleen Zijn Woord absoluut en bindend gezag voor heel de kerk. Principieel gezien heeft in de kerk alleen de waarheid recht van bestaan. Dit impliceert dat er geen wettige ruimte is voor iets wat hiervan afwijkt of hiermee in strijd is. Vanuit deze fundamentele overtuiging heeft ds. Boer zijn plaats ingenomen in de Nederlandse Hervormde Kerk, hoezeer hij heeft geleden aan haar verval. Vanuit dezelfde overtuiging weet ik me geroepen als dienstknecht van het Goddelijke Woord (Verbi Divini Minister in de Protestantse Kerk in Nederland, al betekent dat in de praktijk lijden aan de kerk. Een veelzeggende samenvatting van de visie van ds. Boer op de eenheid en de heiligheid van de kerk is zijn preek over HC zondag 21, vraag en antwoord 54 (zie: G. Boer, *Gegronde troost. Uitleg van de Heidelbergse Catechismus*, Apeldoorn 2019, p. 319-330).

Dr. J.B. ten Hove